

Universiteit
Leiden
The Netherlands

De visie van Krippendorff op het internationale systeem en de visie van Krippendorff wereldpolitiek
Mey, L.M. van der

Citation

Mey, L. M. van der. (1975). De visie van Krippendorff op het internationale systeem en de visie van Krippendorff wereldpolitiek. *Acta Politica*, 10: 1975(1), 14-24. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3450975>

Version: Publisher's Version
License: [Leiden University Non-exclusive license](#)
Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3450975>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

De visie van Krippendorff op het internationale systeem en de wereldpolitiek*

door L. M. van der Mey

Moeten onderzoekers van de wereldpolitiek hun toevlucht zoeken tot één specifieke benaderingswijze en alle andere benaderingen als irrelevant ter zijde schuiven? Ekkehart Krippendorff, hoogleraar in de leer der internationale betrekkingen aan de Europese dependance van de Amerikaanse John Hopkins University te Bologna, geeft hierop een bevestigend antwoord in zijn meer recente publikaties, te weten: de benaderingswijze van de politieke economie van het internationale systeem, waarin alles draait om klassen-tegenstellingen en klassenstrijd.¹

Volgens Krippendorff zijn 'de gangbare benaderingen' in de leer der internationale betrekkingen 'self-satisfying scientific 'approaches', 'largely irrelevant to the understanding of the world' (K 1974a: blz. 5 en 4). Met het concept klasse verzekert men zich van het juiste analyse- en aktiekader. Immers, 'The dignity [of the class struggle] lies in both the historical correctness of the concept as a key to the understanding of our epoch, and in the worthiness of the class struggle as the only struggle in which the real, basic issues of human inequalities can be faced and possibly even solved' (K 1974a: blz. 7). Een ieder zou zich moeten realiseren dat 'history is a history of class struggles', 'the 'read thread' which runs through the empirically observable conflicts and contradictions of our societies, both nationally as well as internationally' (K 1974a: blz. 4 en 6). Krippendorff formuleert zijn credo als volgt: 'Der moderne Staat ist *ipso facto* Klassenstaat, Disziplinierungs- und Repressionsinstrument im Dienste und/oder im Interesse des Kapitalismus und der kapitalistisch wirtschaftenden Bourgeoisie. Das Internationale System ist seinem Ursprung nach somit nicht nur Staatensystem, sondern auch Klassensystem: seine Konflikte unterscheiden sich qualitativ von den limitiert aussenpolitischen, dynastischen, territorialen oder religiösen Konflikten der vorkapitalistischen, der vormerkantilistischen Epoche- es

* Deze bijdrage is een bewerkte versie van een notitie, geschreven voor de politikologendagen van de Nederlandse Kring voor de Wetenschap der Politiek te Helvoirt, 16 en 17 mei 1974. In eerste instantie richten mijn opmerkingen zich vooral op Ekkehart Krippendorff, *Das Internationale System zwischen Stabilisierung und Klassenkampf*, in: Ekkehart Krippendorff (Hrsg.), *Probleme der internationalen Beziehungen*, Frankfurt am Main, Suhrkamp, 1972, blz. 9-33. Daarnaast zal ik ook ingaan op Krippendorffs bijdrage aan de politikologendagen, namelijk *Class Struggle and the International System* (afgedrukt in dit nummer van *Acta Politica*) en op de volgende publikaties van zijn hand: *Peace Research and the Industrial Revolution*, in: *Journal of Peace Research*, 1973/3, blz. 185-201; *Why study International Relations?*, Nijmegen, Studiecentrum voor Vredesvraagstukken (cahier no. 4), juni 1974; en: *Chile, Violence and Peace Research*, in: *Journal of Peace Research*, 1974/2, blz. 95-103. Krippendorffs publikaties worden in de tekst (tussen haakjes) aangeduid als: K 1972, K 1974a, K 1973, K 1974b en K 1974c.

sind staatlich vermittelte internationale Klassenkonflikte' (K 1972: blz. 12). Mijn belangrijkste bezwaren tegen Krippendorffs benaderingswijze, waarvan ik de hoofdpunten zal weergeven en bekomentariëren, betreffen zijn op de klassentegenstellingen gefundeerde visie op het internationale systeem en de wereldpolitiek. De strekking van de hieronder volgende kanttekeningen is dat noch de verklarende kracht van deze benaderingswijze — om in stijl te blijven — 'an sich', noch de resultaten van konfrontatie met en toetsing aan de wereldpolitiek het rechtvaardigen om de these van de klassentegenstellingen te verabsoluteren en andere benaderingen naar de prullenbak te verwijzen.

In 'Das Internationale System zwischen Stabilisierung und Klassenkampf' staan genese van en ontwikkelingen in het internationale systeem centraal. Met opgestoken periskoop de geschiedenis overziende, herleidt Krippendorff alles tot klassentegenstellingen. De interacties in het internationale systeem worden op een Procrustes-bed gelegd en gereduceerd tot tegenstellingen tussen overheersende en onderdrukte klassen. Dat er ook de nodige conflicten zijn geweest tussen kapitalistische staten onderling (bv. beide wereldoorlogen), wordt als volgt verklaard: 'die internationale Kapitalistenklasse, obwohl *Klasse an sich*, war noch nicht zur *Klasse für sich* geworden, ihre für das Funktionieren des Internationalen Systems zuständige Funktionäre waren noch nicht fähig, dieses System zu handhaben'; bovendien was het internationale kapitalistische systeem nog geen wereldmarkt (K 1972: blz. 14). Maar ook al mochten deze mogendheden op bepaalde momenten met elkaar overhoop liggen, de kapitalistische structuur is nimmer wezenlijk bedreigd omdat op de cruciale momenten in de geschiedenis (bv. na de Franse Revolutie en na Wereldoorlog I) het volgende zich manifesteerde: 'die-wie immer brüchige- internationale Solidarität der herrschenden Klassen einerseits und die nationalistische Provinzialisierung der unterdrückten Klassen andererseits' (K 1972: blz. 13). Sinds Wereldoorlog II is er evenwel geen sprake meer van conflicten tussen kapitalistische mogendheden — althans in Krippendorffs schema. Nu de internationale kapitalisten een 'Klasse für sich' vormen en het internationale kapitalistische systeem als wereldmarkt is doorgebroken, wordt die mogelijkheid uitgesloten. De kloof tussen het logischerwijs te verwachten gedrag van de uitgebroken anti-kapitalistische mogendheden en hun feitelijk gedrag in de wereldpolitiek schept evenmin onoverkomelijke analytische problemen. Hij lost dit op door introductie van het begrip 'zelfbehoud-strategie' (K 1972: blz. 20), waaronder al het gedrag valt dat moeilijk te rijmen is met de anti-kapitalistische strijd. Het conflict tussen de beide grote socialistisch-kommunistische mogendheden wordt gezien als het gevolg van 'strukturell bedingten Fehleinschätzungen' van de

kant van een enigszins versterde Russische bureaucratie (K 1972: blz. 20). Wat de conflicten in de Derde Wereld betreft, wordt gesteld dat deze in wezen conflicten tussen pro- en anti-kapitalistische krachten zijn, ook al mogen de klassentegenstellingen op het eerste gezicht niet doorslaggevend lijken (K 1972: blz. 24). Tenslotte schetst Krippendorff dat de uitgebroken mogendheden wel een belangrijke rol kunnen en moeten spelen bij de bestrijding van de kapitalistische dominantie van het internationale systeem, maar dat de structuur hiervan alleen kan sneven op de interne tegenstellingen binnen het kapitalistische systeem. Uiteindelijk kunnen alleen de onderdrukten als 'Klasse für sich' voor de doorbraak zorgen. Vandaar dat hij, anticiperend op deze toekomst, bepaalde arbeidersakties hoopvol als tekenen van de internationale klassenstrijd signaleert: 'es ist durchaus denkbar, dass der 9 Mai 1972, der Tag, an dem erstmals in zwei nationalen Zweigen eines internationalen Konzerns (in Italien und England bei Dunlop-Pirelli) koordiniert gestreikt wurde, in die Geschichte eingehen wird als Beginn einer neuen Phase internationalistischer Militanz der Arbeiterbewegung' (K 1972: blz. 31).

Een van de belangrijkste bezwaren tegen Krippendorffs benaderingswijze geldt zijn visie op het internationale systeem. Hij ziet de wereld als een door de kapitalistische structuur bepaald internationaal systeem, waarvan de Verenigde Staten de overheersende leider is. Na Wereldoorlog II belastte dit land zich met de reorganisatie van het kapitalistische systeem en brak er een periode van stabilisering van het internationale systeem onder Amerikaanse supervisie aan. Dat de Sowjetunie en de Volksrepubliek China hun nationale belangen hebben laten prevaleren boven de solidariteit met de onderdrukte klassen elders, was onvermijdelijk. Na uit het kapitalistische systeem te zijn gebroken, aldus nog steeds Krippendorff, voelden zij zich genoodzaakt om zich te konformereren aan de realiteit van de kapitalistische suprematie in de wereld terwille van hun zelfbehoud en derhalve terwille van het behoud van het socialisme.

Een dergelijke visie doet onvoldoende recht aan het feit dat de naoorlogse ontwikkelingen in het internationale systeem in hoge mate zijn beïnvloed door de bipolaire structuur van het systeem, de hiermee samenhangende competitie tussen de Verenigde Staten en de Sowjetunie en de verhouding van beide supermogendheden tot hun respectieve invloedssferen. Door de Sowjetunie niet als supermogendheid te beschouwen maar als 'getolereerd antagonistisch moment' (K 1972: blz. 32), schetst Krippendorff een vertekend beeld van de werkelijkheid. In zijn analyse komt de Sowjetunie naar voren als een object dat blootgesteld is aan de manipulatie door het kapitalisme. Tot welke uitspraken deze analyse leidt, blijkt onder meer uit zijn verklaring van het ontstaan van de bewapeningswedloop tussen West

en Oost. De bewapening in de kapitalistische landen wordt gekoppeld aan de dito produktiewijze: 'armament and economic growth, armament and the technological development have determined one another *ab initio*; they are dialectically linked, even where this leads to potentially self-destructive autism'. Daarentegen wordt de Russische bijdrage voorgesteld als een onvermijdelijke respons op de stimulus vanuit het kapitalistische kamp: 'a function of the threat to this first non-capitalist system, a threat which has existed from the moment the USSR/Russia broke away from the capitalist world system' (K 1973: blz. 196). Het door velen terecht bekritiseerde actie-reaktie model, waarin de bewapeningswedloop wordt voorgesteld als het resultaat van percepties van externe dreiging, wordt door Krippendorff vervangen door een alternatief actie-reaktie model, waarin het gedrag van de ene partij wordt verklaard op basis van de interne kapitalistische structuur en dat van de andere partij op basis van de respons op de ontstane dreiging. Een beter alternatief is om in beide gevallen zowel interne als externe factoren in de beschouwingen te betrekken. In vergelijking met de Sowjetunie mag de Verenigde Staten zich dan nadrukkelijker en frekwenter opwerpen en gedragen als supermogendheid, er is geen sprake van een monopolistische structuur waarin alles verloopt volgens de plannen van de uit Washington en New York gedirigeerde internationale kapitalistische klasse, die verondersteld wordt naar believen de ontwikkelingen in het internationale systeem te kunnen manipuleren. Krippendorff veronachtzaamt de rol van de Sowjetunie in het naoorlogse systeem, waardoor ook het conflict met de Volksrepubliek China slechts via een uiterst gewrongen konstruktie kan worden geïnterpreteerd. Evenals de Verenigde Staten heeft de Sowjetunie getoond niet vrij te zijn van de arrogantie van macht en het streven naar dominantie die het gedrag van een supermogendheid kenmerken. Het is niet voor niets dat de Chinese leiders hun Russische klassegenoten naast revisionisme ook imperialisme aanwrijven. Wat betreft de analyse van de positie en rol van de Sowjetunie betonen neo-marxistische onderzoekers als Mandel en Jenkins zich minder geneigd om het optreden van deze supermogendheid met de mantel der klassentegenstellingen te bedekken.²

Zoals Krippendorff onvoldoende oog heeft voor de relatie tussen de Verenigde Staten en de Sowjetunie, heeft hij dat ook voor de betrekkingen tussen de Verenigde Staten en West-Europa en Japan. Hij beschouwt de internationale kapitalistische klasse als een blok waarbinnen geen belangrijke tegenstellingen bestaan. In het kader van de kapitalistisch-imperialistische arbeidsverdeling hebben West-Europa en Japan, als 'junior partners', enkele taken toebedeeld gekregen die zij naar behoren dienen te vervullen (K 1972: blz. 200). Gezien de scherper wordende tegenstellingen en de toename van conflicten, met name op economisch terrein, tussen de Verenigde Staten

en deze regio's, zal Krippendorffs visie op de internationale kapitalistische klasse steeds moeilijker verdedigbaar blijken.

Krippendorff gaat uitvoerig in op dominantie- en afhankelijkheidsrelaties, die op het conto van de overheersende kapitalistische klasse worden geschreven (K 1972: blz. 177-203). De relaties tussen de Sowjetunie en andere staten alsmede de verhoudingen binnen het socialistisch-kommunistische kamp, waar toch niet uitsluitend harmonieuze samenwerking wordt aangetroffen, worden niet met de zojuist genoemde begrippen in verband gebracht. Hier lijkt het commentaar van de neo-marxist Aidan Foster-Carter, die (zelf)kritisch de neo-marxistische benaderingen onder de loupe neemt, het citeren waard: 'Nowhere is this weakness more apparent than in neo-Marxism's efforts to grapple with something which Marxism originally for obvious reasons did not have to face: namely, the consequences over one third of the globe of attempts to realise Marxism in political practice... neo-Marxism's major failure from our perspective lies in not analysing Communism as a system of relations, whether on its own or as a sub-system of the world economy. One needs to know just how if at all the various levels of dependency of Albania, Mongolia, Cuba, or Eastern Europe, differ from (say) Frank's metropolis-satellite schema: as it stands, the latter brings in communism simply as a *deus ex machina*, archived by 'breaking out' of imperialism'.³ De exclusieve koppeling van afhankelijkheidsrelaties en dominantie aan het internationale kapitalistische systeem en het buiten beschouwing laten van vergelijkbare niet-kapitalistische variaties op hetzelfde thema, vormen een ernstige beperking van Krippendorffs benadering. Kennelijk ligt hieraan de redenering ten grondslag dat de genoemde relaties – veelal betiteld als imperialisme – een noodzakelijk gevolg zijn van de kapitalistische produktiewijze. Maar uit het feit dat kapitalistische mogendheden in de wereldpolitiek opereren en dat er dominantie- en afhankelijkheidsrelaties bestaan tussen deze mogendheden en andere staten/groeperingen, kan wel worden gekonkludeerd dat er een verband bestaat tussen deze fenomenen, maar niet dat er sprake is van een kausaal en exclusief verband.

Naast logische consistentie, is de verklarende – en zo mogelijk ook voorspellende – kracht inzake gebeurtenissen en ontwikkelingen in de wereldpolitiek een cruciaal criterium bij de beoordeling van theoretische benaderingen in de leer der internationale betrekkingen. Als benaderingen alleen makro-historische processen duiden maar niet bruikbaar zijn bij meer gedetailleerde studies van gebeurtenissen en/of ontwikkelingen in de wereldpolitiek, zijn theoretici en praktici hiermee verder nauwelijks gebaat. Het komt mij voor dat Krippendorff in zijn poging met een caoutchouc-model de wereldpolitiek te verklaren wel een sleutel-koncept en een visie aanbiedt,

maar weinig informatie over en inzicht in de wereldpolitieke werkelijkheid. Bovendien ontberen zijn uit de these van de klassentegenstellingen afgeleide konklusies veelal empirische ondersteuning. Verderop zal ik dit aan de hand van enige voorbeelden toelichten. Als Krippendorff op overtuigende wijze wil stellen dat klassentegenstellingen bepalend zijn voor de ontwikkelingen in de wereldpolitiek, moet zijn analyse gebaseerd zijn op studies waarin de betekenis van de verschillende factoren en de dominantie van de klassentegenstellingen worden aangetoond. Door de interpretatie van de wereldpolitiek zozeer af te stemmen op zijn stelling dat alles in wezen draait om klassentegenstellingen, komt hij tot verklaringen waarvan de aannemelijkheid mij lijkt af te hangen van het al dan niet a priori onderschrijven van deze stelling. Als zodanig vertoont zijn benadering gelijkenis met Morgenthau's theorie van machtspolitiek.⁴ In beide gevallen gaat het om een 'grand theory' met de pretentie de wereldpolitiek in zijn totaliteit te verklaren en zelfs te voorspellen. Zoals Krippendorff met het sleutel-koncept klasse de werkelijkheid te lijf gaat, zo hanteert Morgenthau het concept macht. Bij de een staan klassentegenstellingen en klassenstrijd centraal, bij de ander de machtsmaximalisering door staten. Beide auteurs getroosten zich meer moeite om hun grootse en meeslepde visies te illustreren met feiten die hun uitgangspunt bevestigen, dan om deze visies systematisch te toetsen. In konfrontatie met de wereldpolitiek blijken beide sleutel-koncepten te veelomvattend, te algemeen en te vaag om overtuigende verklaringen op te leveren. Zij resulteren doorgaans in weinig zeggende algemeenheden, die vaak nog betwistbaar zijn ook.

Wat betreft de verklaring van conflicten lijkt Krippendorff meer geïnteresseerd in grote lijnen dan in de verklaring van specifieke conflicten. Een voorbeeld hiervan is zijn visie op het Amerikaanse optreden in Zuidoost-Azië, dat in zijn historisch perspectief niet moeilijk te verklaren is. Hij stelt dat het een logisch uitvloeisel vormt van het imperialisme, namelijk de noodzaak om de economische belangen in het desbetreffende gebied veilig te stellen. Ter adstruktie wordt de vice-president van de 'Chase Manhattan Bank' als kroongetuige opgevoerd en geciteerd (K 1972, blz. 194).⁵ Ook wanneer hij zich in 'Peace Research and the Industrial Revolution' buigt over problemen als bewapening en bewapeningswedloop, de onderontwikkeling en het conflict in het Midden-Oosten, die hij als concrete toepassingen van zijn theoretische benadering noemt, zijn de verklaringen allesbehalve imponerend (K 1973: blz. 195-199). Telkenmale blijkt in konfrontatie met de werkelijkheid de beperkte aktie-radius van deze benadering. Een goed voorbeeld hiervan is Krippendorffs analyse van de ontwikkelingen in Chili (K 1974c: blz. 95-103). Deodato Rivera heeft op overtuigende wijze aangetoond dat 'his assertions on Chile are not grounded on historical eviden-

ce, and consequently most of his arguments both on violence and on peace research are untenable'. Juist in dergelijke konkrete gevallen blijkt ook hoe problematisch en aanvechtbaar de operationalisering van de klassentegenstellingen kan zijn. Rivera verwijt Krippendorff op niet mis te verstane wijze: 'There is remarkably enough not a word about the middle-classes. The reader unacquainted with Chile may be led to think that the middle sectors of the Chilean society were marginal actors in that political drama. Notwithstanding, it is perhaps never stressed sufficiently that what happened in Chile will never be understood if the middle-classes are somehow neglected'.⁶

Uit vele neo-marxistische analyses blijkt doorgaans een onderwaardering van de betekenis van ethnische, religieuze, raciale, linguïstische, regionale e.d. tegenstellingen en conflicten. Krippendorffs publikaties vormen hierop geen uitzondering. Zo schrijft hij in 'Class Struggle and the International System': 'Hence the concept of class as opposed to other associative social units like estate, tribe, nation, religion, etc. which are either derivative of the fundamental class identity or which have lost their one-time validity as primary agents of socialization or of collective identification' (K 1974a: blz. 8). Deze uitspraak ten spijt, tonen empirische onderzoeken aan dat klasse in bepaalde gevallen niet de dominante faktor is. Een voorbeeld hiervan is het konflikt in Noord-Ierland, dat Krippendorff ook nog even aanstipt. Onderzoekers hebben vastgesteld dat vooral religie maar ook nationaliteit en partij belangrijker zijn dan klasse. Lijphart vat in zijn informatieve besprekingsartikel 'The Northern Ireland Problem: Cases, Theories and Solutions' de konklusies over de these van de klassentegenstellingen als volgt samen: 'All the evidence amply justifies O'Brien's conclusion that the Northern Ireland problem is 'distorted or analysed out of existence' by the Marxist interpretation (p. 15) and Rosemary Harris's complaint that some of the leaders of the early civil rights movement, who viewed the Catholics as the 'downtrodden 'working class', simply 'had little knowledge of Ulster' and of the 'social relationships underpinning the religious-group membership of the ordinary people...' (p. 225). But then, as O'Brien found in his debate with students at Queen's University in Belfast in October 1968, which he recounts in detail (pp. 152-156), the application of the idea of class struggle to Northern Ireland is not intended as a descriptive-analytical model but as a normative ideal and a call to action'.⁷ Dit voorbeeld, dat met vele andere kan worden aangevuld, laat zien dat het onjuist is om bij het onderzoek naar conflicten uitsluitend uit te gaan van klassentegenstellingen. Hiermee lijkt Krippendorffs benaderingswijze, die in deze gevallen empirisch wordt weerlegd, op losse schroeven te komen staan. Voor Krippendorff zijn resultaten van empirisch onderzoek echter minder belangrijk dan

een ander criterium, te weten 'de objektieve werkelijkheid'. Dit kan worden afgeleid uit zijn bespreking van situaties waarin ethnische factoren niet kunnen worden weggecijferd: 'And yet, despite the overwhelming empirical evidence of such inter-class hostility along ethnic lines, we have to maintain that the real and objective processes work in the long run towards the recognition of common socio-economic if not, eventually, even socio-political interests' (K 1974a: blz. 19). Dat wil zeggen, ook als uit onderzoeken blijkt dat andere factoren belangrijker zijn, worden klassentegenstellingen als doorslaggevend aangemerkt. Achter de werkelijkheid moeten wij op zoek naar de objektieve werkelijkheid. Verderop herhaalt Krippendorff dat ook in situaties waar niet-klasse factoren bepalend lijken, 'only class analysis can shed some light and, implicitly, if not explicitly, point towards solutions' (K 1974a: blz. 24). Een dergelijke konstruktie moge dan de these van de klassentegenstellingen overeind houden, het is nu niet bepaald een pleidooi voor de analytische en verklarende kracht van dit model. Als de werkelijkheid niet in overeenstemming is met het model, wordt die werkelijkheid vervangen door een gepostuleerde werkelijkheid die deze diskrepantie opheft.

Naast de onderwaardering van de zojuist genoemde tegenstellingen en conflicten, is er in Krippendorffs benadering onvoldoende appreciatie voor de rol van de natie-staat en hiermee samenhangende verschijnselen als nationalisme en interstatelijke concurrentie/conflicten. De natie wordt ondergeschikt gemaakt aan klassen, het nationalisme aan het klassebewustzijn en interstatelijke concurrentie/conflicten aan de klassentegenstellingen en de klassenstrijd op internationaal niveau. Ook op dit punt roept hij op om niet stil te staan bij empirisch vastgestelde loyaliteit aan de natie-staat omdat dit 'historically shortsighted and thus theoretically false, as well as politically self-defeating' zou zijn (K 1973: blz. 198-199). Krippendorffs visie veronachtzaamt de belangrijke plaats die de natie-staat inneemt — het onmiskenbaar toegenomen belang van transnationale betrekkingen ten spijt. Leurdijk stelt terecht vast: 'Het inzicht dat de staat als analyse-eenheid aan belang verliest, houdt niet noodzakelijk in dat de staat niet langer, nu en in de toekomst, als voornaamste actor gezien kan worden, een conclusie die zo af en toe wel wordt getrokken in profetieën die het einde van de staat voorspellen. Vrij algemeen blijft aanvaard dat de staat de belangrijkste actor is, aanzienlijke overlevingskracht toont en zelfs nieuwe functies verwerft'.⁸ Krippendorff onderkent niet de 'nationalistische trekken' van zowel kapitalistische als socialistisch-kommunistische staten en de concurrentieprocessen tussen staten — of deze zich nu afspelen tussen de Verenigde Staten en de Sowjetunie, de Volksrepubliek China en India, de Verenigde Staten en West-Europa of de Sowjetunie en de Volksrepubliek China. Conflicten

tussen staten kunnen niet tot louter klassenkonflikten worden gereduceerd.⁹ Een van de verdiensten van de neo-marxistische benaderingen is het hame- ren op de onmisbaarheid van economische factoren en van dominantie- en afhankelijkheidsrelaties in verklaringen van de wereldpolitiek. Het hoeft hier geen nader betoog dat klassentegenstellingen van belang zijn in dergelijke verklaringen. Krippendorff gaat evenwel zo ver om zijn analyses uitsluitend hierop te baseren. Hij voert alles terug tot deze 'independent variable' (K 1974a: blz. 8); benaderingen die andere factoren een belangrijke plaats toe- kennen, worden resoluut en kategorisch afgewezen. Ik zou willen aanvoeren dat zijn benadering van de klassentegenstellingen hooguit partiële verkla- ringen kan opleveren en dat andere factoren ook aan bod moeten komen. Dit is overigens een standpunt dat sommige neo-marxistische onderzoekers, zoals bijvoorbeeld Jerzy J. Wiatr,¹⁰ onderschrijven. Samenvattend: bij ver- klaringen van de wereldpolitiek moeten wij ons niet beperken tot één speci- fieke benaderingswijze, maar van geval tot geval bezien welke benaderingen – zowel op het niveau van het internationale systeem, alsook op dat van individuen en kollektiviteiten – tot de opstelling van een verklaring kunnen bijdragen.¹¹

Er bestaat een moeilijk overbrugbare kloof tussen enerzijds neo-marxistische onderzoekers zoals Krippendorff en anderzijds de aanhangers van de 'ge- vestigde benaderingen' – ook wel aangeduid als 'burgerlijke' of 'burgerlijk- reaktionaire' onderzoekers –, waarbij al dan niet onderschrijving van de stelling dat klassentegenstellingen in wezen alles bepalend zijn als schei- lijn fungeert. Voor Krippendorff zijn de gevestigde benaderingen irrelevant en van nul en generlei waarde voor de verklaring van de wereldpolitiek. In zijn 'Why Study International Relations?' stelt hij expliciet de relevantie van deze benaderingen aan de orde. Zijn argumentatie geef ik hier weer omdat deze het aanvechtbare van zijn bewijsvoering en het ongegronde van zijn konklusie aantonen. Om zijn stellingname dat deze benaderingen niets om het lijf hebben waar te maken, beweert Krippendorff dat Robert J. Lieber in zijn boek 'Theory and World Politics' 'comes to the conclusion that the five main fields of current IR theory – game theory, integration theory, cybernetics and communications, power and conflict theory, and systems theory – are characterized at best as being empty, hollow and ab- stract in a negative way, at worst they serve narrow U.S. foreign policy in- terests like justifying scientifically anti-guerrilla warfare. (Lieber)' En na ook nog Jenkins als getuige te hebben aangeropen, komt hij tot de slotsom: 'Again: who can, in all honesty, be encouraged to devote his time and in- tellectual energy to studying this field – if we accept such judgements as valid, exaggerating maybe, but basically correct? Needless to say that I

sympathize with them, not with every judgement expressed, but with the basic line of the arguments put forward' (K 1974b: blz. 6-8).

Wellicht is het voor de lezer interessant om kennis te nemen van Liebers konklusie in diens eigen bewoordingen. Na de positieve en negatieve as- pecten van de verschillende benaderingen in de leer der internationale be- trekkingen besproken te hebben, maakt hij in zijn konklusie op de volgende manier de balans op: 'It has been an underlying theme here that the ap- proaches of game theory, integration theory, communication theory, theo- ries of power and conflict, and systems theory, as well as others such as decision-making theory, some deterrence theory, and techniques of analysis such as simulation, content analysis, sampling, and the various kinds of aggregate data manipulation offer exciting perspectives for the analysis of international politics. And the theme of this chapter has been that the re- maining necessity is to apply the considerable analytic strengths of the be- havioral approaches to the compelling political problems of the real world'.¹² Uit het voorafgaande zal duidelijk geworden zijn dat ik Krippendorffs these van de klassentegenstellingen niet onderschrijf. Maar dat betekent nog niet dat ik deze inadekwate benadering als irrelevant zou willen afdoen. Mijn geuite bezwaren gelden de verabsolutering hiervan en de volstrekt onge- gronde afwijzing van andere benaderingen. Krippendorff zou het konflikt met de andere benaderingen in de leer der internationale betrekkingen niet langer als een 'zero-sum game' moeten zien, maar als een 'variable-sum game' waarvan de afloop zal worden bepaald door de getoetste resultaten van onderzoek naar gebeurtenissen en ontwikkelingen in de wereldpolitiek.

Noten

- 1 Uit de inleiding en de selectie van bijdragen in het door hem geredigeerde *Friedensforschung* (Zweite Auflage; Köln/Berlin, Kiepenheuer & Witsch, 1970) blijkt dat Krippendorff een aantal jaren terug nog geporteerd was voor een 'pluralistische aanpak' van konflikt-onderzoek. Over de these van de klassenstrijd merkt hij in zijn in 1968 geschreven inleiding op: 'Ob es mög- lich sein wird, für die Fragestellung der Ueberwindung von Krieg als Me- thode der Konfliktlösung zu einer so knappen Definition zu gelangen wie der von der 'gesamten bisherigen Geschichte als einer Geschichte von Klassen- kämpfen', ist sicherlich höchst zweifelhaft' (blz. 16). In zijn meer recente publikaties verdedigt hij een dergelijke definitie evenwel met verve. Hij doet nu het pleidooi voor een pluralistische aanpak af als 'only a disguise for un- scientific agnosticism' (K 1974b: blz. 20). Zie voor een persoonlijke verant- woording van het 'Lernprozess' zijn 'Class Struggle and the International System', waarin hij beschrijft hoe hij van een Saulus van de pluralistische aan- pak een Paulus van de klassenstrijd is geworden (K 1974a: blz. 1-4).
- 2 Ernest Mandel, *Wettkampf der Systeme*, in: Ekkehart Krippendorff (Hrsg.), *Probleme der Internationalen Beziehungen*, Frankfurt, Suhrkamp, 1972, blz. 204-221 en Robin Jenkins, *Exploitation, The world power structure and the*

- inequality of nations*, London, Granada, 1971.
- 3 Aidan Foster-Carter, Neo-Marxist Approaches to Development and Underdevelopment, in: *Journal of Contemporary Asia* (III, 1), 1973, blz. 30-31.
  - 4 Hans J. Morgenthau, *Politics among Nations. The Struggle for Power and Peace*, 4th ed., New York, Knopf, 1967.
  - 5 'In der Vergangenheit waren ausländische Investoren etwas besorgt über die generellen politischen Aussichten für dieses Gebiet/i.e. Südostasiën. Ich muss jedoch sagen, dass die Aktionen der USA in Vietnam in diesem Jahr, die den Willen demonstrieren haben, wirksamen Schutz für die freien Nationen dort weiterhin zu gewähren, sowohl westliche wie asiatische Investoren beträchtlich ermutigt haben'. Op soortgelijke wijze, namelijk door W. W. Rostow te citeren, poogt Krippendorff het economische belang van de Derde Wereld voor de Amerikaanse kapitalisten aan te tonen (K 1972: blz. 193).
  - 6 Deodato Rivera, Let us face Chile, Yes, But: Which Chile? A rejoinder to Ekkehart Krippendorff's 'Chile, Violence, and Peace Research', in: *Journal of Peace Research*, 1974/2, blz. 105-106.
  - 7 Arend Lijphart, The Northern Ireland Problem: Cases, Theories, and Solutions, gestencilde versie blz. 11; publikatie binnenkort in *British Journal of Political Science*.
  - 8 J. H. Leurdijk, Van Internationale naar Transnationale Politiek: een Verandering van Paradigma?, in: *Acta Politica* (IX, 3), juli 1974, blz. 308-309.
  - 9 Zie over dit tekort in de marxistische theorievorming ook: G. van Benthem van den Bergh, Over de Structuur van de Wereldmaatschappij, in: *Civis Mundi* (IX, 2), februari 1972, blz. 30.
  - 10 Jerzy J. Wiatr, A Sociological Perspective in the Study of International Relations, in: *International Social Science Journal* (XXVI, 1), 1974, blz. 109-118.
  - 11 Het is ondoenlijk om in dit bestek een overzicht te geven van de vele benaderingen die waardevolle bijdragen hiertoe leveren. Daarom volsta ik met enkele verwijzingen. Zie voor de ontwikkelingen op het niveau van het internationale systeem het goede literatuuroverzicht bij het eerder genoemde artikel van Leurdijk (noot 8); zie over de rol van individuen: Herbert C. Kelman, The Role of the Individual in International Relations, in: *Journal of International Affairs* (XXIV, 1), 1970, blz. 1-17; over sub-nationale aktors en de totstandkoming van buitenlandse politiek: George Modelski, The International Relations of Internal War, in: James N. Rosenau (ed.), *International Aspects of Civil Strife*, Princeton, Princeton U.P., 1964, blz. 14-44 en William Wallace, *Foreign Policy and the Political Process*, London, Macmillan, 1971; specifieke studies over buitenlandse politiek en besluitvorming: Michael Brecher, *The Foreign Policy System of Israël: Setting, Images, Process*, London, Oxford University Press, 1972 en Graham T. Allison, *The Essence of Decision. Explaining the Cuban missile crisis*, Boston, Little Brown, 1971.
  - 12 Robert J. Lieber, *Theory and World Politics*, Cambridge, Winthrop 1972, blz. 162.

A note on internationalization of capital as an independent variable in the analysis of the international system*

by K. van der Pijl

1 Introduction

In this short contribution we shall make use of the elements and logical construction of Marxist theory, clarifying terms where necessary. In the first place, the notion of capital.

As an *empirical phenomenon*, capital stands for a quantity of value that enters the *production process* in the form of commodities (labour and means of production). The purpose of the capitalist, who brings together these commodities as capital, is the creation of surplus value which is the value of the product in as far as it exceeds the reproduction costs of labour and means of production. In terms of value, therefore, the ensuing product contains three elements: constant capital (raw materials, depreciation of machinery); variable capital (wages) and surplus value; together symbolized by $c + v + s$. This product, in the form of commodities, subsequently enters the *circulation process*; because if the capitalist has the intention to start production again, he will have to get hold of the value of his commodities in money form to be able to buy new labour and means of production and to invest ('accumulate') the surplus value in new c and v , thus expanding the scale of production.

Capital as a broader term, actually as an *heuristic device*, elucidates the social context of the above process. For, as the reader will have noticed, in the short description of the process of capitalist production and circulation quite a few assumptions were taken for granted: for example, the existence of free labour, separated from the means of production; and capitalists, obviously operating on the market unhindered, buying labour and means of production and appropriating the surplus value only to accumulate it as new labour and means of production again. Certainly, these conditions do not apply to all types of society. Capital, therefore, is a specific *social relation*, but it is so in two ways: as class, i.e. production relations, it is the relation between proprietor-bourgeoisie and propertyless proletariat; as competition, i.e. circulation relations, it is the relation between capitalists, creating the necessity to accumulate.

It is now possible to see the fundamental unity of the production and circulation processes but at the same time to recognize that in their functioning together in a situation of mutual determination, production is the dominant element. Here we shall mention two contradictions within this superficially harmonious model (others we shall come to later). First, there is the relation of exploitation between capitalist and worker, the latter producing his own reproduction costs e.g. in half a day while working until

* Paper prepared for the seminar on international conflict, Helvoirt, May 16/17th, 1974.